

ПОЛЕССЕ

ТАМАРА ТИХОНОВСКАЯ

Тамара Тихоновская

Полессе

<https://litres.ru/73559597>

SelfPub; 2026

Аннотация

Маладая дызайнерка Ліса атрымлівае ў спадчыну старую сядзібу ў глухім Полесы. Там яна сутыкаецца з ценямі мінулага — літаральна. Балоты захоўваюць памяць пра кожнага, хто тут жыў, і Ліса вучыцца чытаць гэтыя сляды. Яна знаходзіць фатаграфіі, дзённікі, таямніцы, якія маці хавала ўсё жыццё. І разумее: каб адпусціць мёртвых, трэба спачатку дараваць жывым. І сабе.

Гэта гісторыя пра тое, што нават страчаныя карані могуць прарасці. Калі ты гатовы слухаць зямлю.

Содержание

ПРАЛОГ	4
Глава 1	8
Глава 2	12
Глава 3	16
Глава 4	20
Глава 5	24
Глава 6	28
Конец ознакомительного фрагмента.	30

Тамара Тихоновская

Полессе

ПРАЛОГ

Полессе, 1939 год

Кастрычнік

Зямля памятае ўсё. Нават тое, што людзі хочуць забыць.

Яна бегла па мокрай траве, разрываючы спадніцай павуцінне, якое ліпнула да твару, да валасоў, да здранцвельх ад страху рук. Ногі правальваліся ў багністую глебу, з кожным крокам усё глыбей, быццам зямля не хацела адпусакаць.

– Казіміра! – крыкнуў голас ззаду. Чужы, хрыплы, не той, які яна любіла.

Яна не азірнулася. Не магла. Ведала, што калі азірнецца – спыніцца, а калі спыніцца – усё.

Спераду было возера. Чорнае ў гэтым неверагодным святле – месяц хаваўся за хмарамі, і толькі рэдкія прамені вырывалі з цемры то ваду, то чарот, то адзінокую хвою на беразе.

Яна ведала гэта возера з дзяцінства. Ведала кожны куст, кожны паварот. Яна купалася тут з сёстрамі, лавіла рыбу з бацькам, цалавалася з Янам пад старым дубам на тым беразе.

Цяпер возера стала яе адзіным шанцам.

Яна ўвайшла ў ваду, не збаўляючы тэмпу. Холад перахапіў дыханне, сціснуў грудзі ледзянымі абцугамі. Але яна ішла далей. Вада даходзіла ўжо да каленаў, да пояса, да грудзей.

– Казіміра! – голас стаў бліжэй.

Яна азірнулася. На беразе стаялі тры постаці. У святле месяца яна ўбачыла іх твары – чужыя, але чамусьці страшна знаёмыя. Суседзі. Людзі, з якімі яна гадамі здароўкалася, з якімі дзяліла хлеб і соль.

І сярод іх – Ян.

Яе Ян. Яе каханы. Той, каму яна даверыла ўсё.

Ён стаяў і глядзеў на яе. І ў вачах яго не было нічога.

– Вярніся! – крыкнуў ён. – Абяцаю, табе нічога не будзе!

Яна не паверыла. Не магла паверыць. Занадта добра яна ведала, што робяць з такімі, як яна.

Яна зрабіла апошні крок наперад – і вада схавала яе з галавой.

Холад быў такім моцным, што, здавалася, сэрца вось-вось спыніцца. Яна адкрыла вочы і ўбачыла ў тоўшчы вады цені. Яны плылі побач, акружалі яе, і ў іх не было твараў, але яна чамусьці не баялася.

Яны чакалі.

Лёгкія пачалі паліць. Яна зразумела, што не выплыве. І раптам гэта перастала быць страшным.

Апошняя думка, якая мільганула перад тым, як свет пагас: *«Дзяўчынка. У мяне ж дзяўчынка. Маленькая. Хто яе выратуе?»*

Вада збыткавалася над ёй, прыняла яе, укалыхала. І цені вакол сталі цішэйшыя, спакайнейшыя. Яны ведалі: яна вярнулася дадому.

Назаўжды.

Цяперашні час

Мінск, кватэра Лісы

Дзяўчына рэзка расплюшчыла вочы.

Сэрца калацілася так, што, здавалася, вось-вось разарве грудную клетку. Цела было мокрае ад поту, хоць у пакоі было халаднавата.

Яна села на ложку, абхапіла калені рукамі і паспрабавала аддыхацца.

Гэта быў проста сон. Усяго толькі сон.

Але ў вушах усё яшчэ гучаў шум вады. І гэтыя вочы. Вочы Яна, у якіх не было нічога.

Ліса паглядзела на гадзіннік – трэцяя ночы. За акном спаў Мінск, спакойны, абыякавы, чужы.

Яна ўстала, падышла да акна, адсунула фіранку. На шкле блішчэлі кроплі дажджу. Па іх сцякалі агні горада, змешваючыся ў дзіўныя малюнкі.

Яна часта бачыла гэты сон. Не кожную ноч, але рэгулярна. Ён прыходзіў і сыходзіў, як прыліў, пакідаючы пасля сябе толькі стомленасць і пачуццё, што нешта важнае засталася недаказаным.

Маці казала: "Проста дрэнны сон, бывае. Забывай".

Але Ліса не магла забыць. Не магла забыць твар той жанчыны, якая танула ў чорнай вадзе. Не магла забыць дзяўчынку, пра якую яна думала ў апошні момант.

Дзяўчынку, якая была падобная на яе саму.

Яна павярнулася і паглядзела на стол, дзе ляжаў канверт, які прыйшоў учора. Паштовая папера, казённы штампаваны адрас натарыяльнай канторы.

"Спадчынная справа. Вам належыць маёнтак у Полесы, пасля смерці вашай стрыечнай бабулі Ядвігі Казіміраўны..."

Яна не ведала ніякай Ядвігі. Маці ніколі не расказвала пра сваякоў у Полесы. Наогул ніколі не расказвала пра мінулае.

– Там нічога добрага няма, – казала яна. – Забудзь.

Ліса ўзяла канверт, паглядзела на пячатку. Потым перавяла позірк на акно, на дождж, на горад.

– Можа, пара даведацца, – шапнула яна ў пустэчу.

Дождж за акном, здалося ёй, стукнуў мацней. Быццам згодна.

Быццам нехта там, далёка, у Полесы, нарэшце пачуў яе.

Глава 1

Ліст

Часам адно паведамленне можа змяніць усё. Нават калі ты не чакаў нічога мяняць.

Раніца пачалася як заўсёды.

Будзільнік зазвінеў а сёмай, Ліса працягнула руку, намяцала тэлефон, адключыла. Полежала яшчэ пяць хвілін, лічачы да ста, як вучыла сябе гады таму, каб нарэшце ўстаць.

За акном ішоў дождж. У Мінску ён ішоў ужо трэці дзень – шэры, нудны, восеньскі. Ліса адсунула фіранку, паглядзела на вуліцу. Людзі спяшаліся на працу, хаваючыся пад парасонамі, машыны стаялі ў пробках, жыццё ішло сваім парадкам.

Яна зварыла каву, села за кампутар праверыць пошту. Тры спам-расылкі, ліст ад начальніцы з новай задачай і... яшчэ адзін. Ад натарыуса.

"Паважаная Лізавета Мікалаеўна, нагадваем вам, што для афармлення спадчыны вам неабходна з'явіцца ў натарыяльную кантору асабіста..."

Яна адпіла кавы і зноў паглядзела на канверт, які ўсё яшчэ ляжаў на сталі. Трэці дзень яна адкладала гэты візіт. Не таму, што не хацела – проста не ведала, як сябе паводзіць. Спадчына ад незнаёмай стрыечнай бабулі. Маёнтак у Полесы, пра які яна нічога не ведае. Гэта гучала як пачатак дрэннага фільма.

Але адкладваць больш не было куды.

Натарыяльная кантора знаходзілася ў цэнтры, у старым доміку на вуліцы Карла Маркса. Ліса ўвайшла, абтросла парасон і азірнула. Пахла старой паперай і чаем. За стойкай сядзела жанчына гадоў пяцідзесяці з вечно стомленым тварам.

– Вы да каго?

– Я па справе спадчыны. Лізавета Кароль.

Жанчына паглядзела ў кампутар, кінула.

– Праходзьце, вас чакаюць.

Кабінет натарыуса быў маленькім, заваленым папкамі. За сталом сядзеў лысаваты мужчына ў акулерах, які падняўся, калі Ліса ўвайшла.

– Лізавета Мікалаеўна? Вітаю. Я Міхаіл Пятровіч. Прабацце, што выклікалі – такія справы лепш вырашаць асабіста.

Ён паказаў на крэсла, Ліса села.

– Ваша стрыечная бабуля, Ядвіга Казіміраўна Кароль, памерла тры месяцы таму. Яна пакінула заповіт, згодна з якім вы з'яўляецеся адзінай спадчынніцай.

– Але я ніколі не чула пра яе. Маці нічога не расказвала.

Натарыус уздыхнуў.

– Гэта часта бывае. Сямейныя гісторыі... не заўсёды простыя. Але факт застаецца фактам: вы атрымліваеце дом у вёсцы Залесе, Пінскага раёна, і зямельны ўчастак каля дваццаці гектараў.

– Дваццаць гектараў? – Ліса ледзь не падавілася. – Гэта ж

велізарны ўчастак!

– Так. Калісьці гэта была сядзіба. Цяпер, на жаль, у заняд-баным стане. Але зямля ёсць зямля.

Ён пасунуў да яе папку з паперамі.

– Тут усе дакументы. Але перш чым падпісваць, я павінен вам нешта перадаць.

Ён дастаў з шуфляды невялікую драўляную скрыначку, паставіў на стол.

– Гэта знайшлі ў хаце. Там ліст і некалькі рэчаў. Яна па-кінула гэта асабліва для вас. І прасіла перадаць асабіста.

Ліса ўзяла скрыначку. Яна была цяжкой, гладкай навобма-цак. На вечку быў выразаны нейкі знак – кола з кропкай па-сярэдзіне.

– Адчыніце, – сказаў натарыус. – Ваша права.

Ліса падняла вечка.

Унутры ляжаў стары, пажоўклы ліст, скручаны ў трубочку і перавязаны чырвонай ніткай. І яшчэ нешта – маленькі ср-эбны медальён, пацямнелы ад часу, з выявай жанчыны. Такі самы, які яна бачыла ў сне.

– Адкуль... – прашаптала яна.

– Не ведаю, – сказаў натарыус. – Гэта не мае дачынення да справы. Але яна вельмі прасіла перадаць.

Ліса разгарнула ліст. Почырк быў старым, дрыготкім, але выразным.

"Лісавета,

Калі ты чытаеш гэта, мяне ўжо няма. Я чакала цябе

Ўсё жыццё. Ведала, што ты прыйдзеш. Мы, Каролі, заўсёды ведаем такія рэчы.

Ты нічога не ведаеш пра нас. Твая маці схавала праўду, каб абараніць цябе. Але праўду нельга схваць назаўжды. Яна жыве ў зямлі, у вадзе, у паветры. І яна пакліча цябе.

Прыязджай у Залессе. Не бойся. Зямля цябе прыме. Яна чакае цябе гэтак жа доўга, як і я.

А калі ўбачыш дзяўчынку ў тумане – не хвайся. Яна не зробіць табе блага. Яна проста хоча, каб яе пачулі.

Помні: ты – наша кроў. А кроў не знікае.

Твая бабуля, Ядвіга".

Ліса сядзела моўчкі, трымаючы ліст у руках. Перад вачыма стаяў твар жанчыны з яе сноў. Той самай, якая танула ў возеры.

– З вамі ўсё добра? – спытаў натарыус.

– Так, – аўтаматычна адказала Ліса. – Так, усё добра.

Яна схавала ліст у скрыначку, зачыніла яе. Медальён сціснула ў далоні – ён быў цёплы, хоць ляжаў у халоднай скрынцы.

– Што мне трэба зрабіць, каб прыняць спадчыну?

– Падпісаць паперы. І... з'ездзіць туды. Для афіцыйнага агляду.

Ліса кіўнула.

– Я паеду.

Глава 2

Дарога

Кожная дарога вядзе кудысьці. Але некаторыя вядуць да дому, нават калі ты ніколі там не быў.

Аўтобус Мінск – Пінск адыходзіў а сёмай раніцы.

Ліса сядзела ля акна, прыціскаючы да сябе невялікі заплечнік. Скрыначку з лістом і медальёнам яна паклала ў самы ніз, паміж рэчамі. Яна не магла растлумачыць сабе, чаму, але не хацела выпускаць яе з рук.

За акном праплывалі шэрыя прыгарады, потым палі, потым лес. Восень размалявала дрэвы ў жоўты і чырвоны, але сонца не было – нізкае шэрае неба вісела над зямлёй, як старое коўдру.

Ліса дастала тэлефон, паспрабавала знайсці хоць якую інфармацыю пра вёску Залессе. У інтэрнэце было пуста. Некалькі згадак у старых артыкулах, адна фатаграфія – размытая, здымак драўлянай царквы, зроблены невядома кім.

Яна ўздыхнула і схавала тэлефон.

Праз тры гадзіны аўтобус спыніўся ў Пінску. Ліса выйшла на плошчу, азірнулася. Горад быў маленькім, прыгожым пасвойму, але чужым. Яна падышла да прыпынку, дзе чакалі некалькі старых аўтобусаў.

– Да Залесся калі? – спытала яна ў кіроўцы, які паліў цыгарку ля дзвярэй.

– Залессе? – ён паглядзеў на яе здзіўлена. – Туды аўтобус не ходзіць. Дарогі амаль няма. Хіба на папутцы.

– А як жа людзі туды дабіраюцца?

– Ніяк, – проста сказаў ён. – Там амаль ніхто не жыве. Тры хаты, здаецца. І тая сядзіба старая, пра якую кажуць, там нечыста.

Ліса адчула, як па спіне прабеглі мурашкі.

– Якая сядзіба?

– Каролей, – кіроўца пільна паглядзеў на яе. – А вы, здаецца, з іх роду? Твар падобны.

Ліса не адказала.

– Паняцца, – сказаў ён. – Чакайце тут. Зараз падыдзе мой знаёмы, ён у твая краі па грыбы ездзіць. Падвязе.

Праз паўгадзіны ля аўтобуснай станцыі спыніўся стары ўАЗік, увесь у гразі. З яго вылез мужчына гадоў пяцідзiesiąці, з сівой барадой і хітрымі вачыма.

– Грышка, – прадставіўся ён. – Чуў, табе ў Залессе трэба?

– Так.

– Па дзвесце рублёў. Дарога там – жах. Колы паб'ю.

Ліса згадзілася. Яна села на пярэдняе сядзенне, і машына, рыпе і падскокваючы на кожнай яме, паехала.

– А ты з Каролей будзеш? – спытаў Грышка, калі яны выехалі за горад.

– Адкуль вы ведаеце?

– Ды твар. У іх усіх такі твар – тонкі, з вострымі скуламі. І вочы. Як у ваўкоў.

Ён закурыў, адчыніў акно.

– Я тваю бабуку ведаў. Ядвігу. Яна апошняя там жыла. Дзіўная была, але добрая. Травы збірала, лячыла людзей. Да яе з усяго раёна ездзілі.

– А чаму яна адна жыла?

Грышка паглядзеў на яе доўга, потым перавёў вочы на дарогу.

– Доўгая гісторыя. І не мая казаць. Ты сама даведаешся, калі прыедзеш. Там зямля гаворыць, калі слухаць умееш.

Яны ехалі яшчэ гадзіну. Дарога рабілася ўсё горшай, лес – усё гусцейшым. За акном мільгалі асіны, бярозы, часам – вада. Балоты пачыналіся проста ля дарогі, цягнуліся да гарызонту, чорныя, бліскучыя.

– Прыехалі, – сказаў нарэшце Грышка.

Ліса паглядзела наперад.

Сярод лесу стаяла некалькі хат. Тры, здаецца. І адна – вялікая, двухпавярховая, з калонамі і высокімі вокнамі, палова якіх была забітая фанернай.

Сядзіба.

– Ну, бывай, – сказаў Грышка. – Калі што – тэлефануй. У Грышкі нумар запішы. Тут сувязь дрэнная, але можна знайсці месца.

Ён павярнуўся і паехаў, пакінуўшы Лісу адну сярод балот.

Яна стаяла ля старога дома, трымаючы ў руках заплечнік, і слухала цішыню.

Такая цішыня бывае толькі ў месцах, дзе людзі перасталі

жыць. Няма сабачага брэху, няма галасоў, няма гулу машын.
Толькі вецер у голых галінках і ціхі плюскат вады дзесьці
непадалёк.

Ліса зрабіла крок да дзвярэй.

Пад нагамі хруснула шкло. Яна падняла вочы і ўбачыла,
што ў акне другога паверху нехта стаіць і глядзіць на яе.

Цень. Маўклівы, нерухомы.

Але калі яна прыгледзелася – там нікога не было.

Толькі цёмнае акно і адлюстраванне неба.

Ліса адчула, як медальён у кішэні стаў цяплей.

– Ну, прывітанне, – шапнула яна. – Я прыйшла.

Глава 3

Сядзіба

Некаторыя дзверы адчыняюцца не ад ключа, а ад адвагі іх адчыніць.

Ліса стаяла ля дзвярэй сядзібы доўга, не ведаючы, што рабіць. Вецер шамацеў у голых галінках старой ліпы, якая расла ля самага ганка. Дзесьці далёка, у балоце, нешта плюхнула – то ці рыба, ці нехта іншы.

Яна працягнула руку і дакранулася да дзвярэй. Дрэва было халодным, шурпатым, з глыбокімі расколінамі. Стары мядзяны клямка, пазялёны ад часу, не падаваўся. Яна націснула мацней – і дзверы з ціхім рыпеннем адчыніліся.

Унутры пахло так, як пахнуць дамы, у якія доўга не заходзілі людзі: пылам, цвіллю, сухімі кветкамі і яшчэ чымсьці – ледзь улоўным, салодкім. Ладанам? Ці старымі духамі?

Ліса ўвайшла ў вялікую залу. Высокія столь, пацямнелыя ад часу, лепка па кутах, вялізны камін, закладзены цэглай. На сценах віселі карціны, амаль зусім сцямнелыя, з якіх ледзь праглядвалі твары. Старыя фатаграфіі на сценах – людзі, якіх яна ніколі не ведала, глядзелі на яе з-пад шкла.

Яна прайшла далей. Вялізны дубовы стол, на ім – слоік з сухімі травамі і кніга, пакінутая адкрытай. Ліса падышла, паглядзела. Старонкі былі спрэс пакрытыя дробным почыркам – не кніжнымі літарамі, а рукапіснымі запісамі.

"Сённяя зноў бачыла яе. Яна стаіць на беразе і глядзіць. Трэці дзень. Не падыходзіць, не гаворыць, проста глядзіць. Я ведаю, што гэта не мая дачка. Мая дачка даўно ў Мінску, і яна ніколі не вернецца. Але чаму тады яна так падобная?"

Ліса адхіснулася. Гэта быў дзённік. Яе бабулін дзённік.

Яна закрыла кнігу, не ведаючы, ці мае права чытаць далей. Але рукі самі пацягнуліся, каб адкрыць зноў.

Яна чытала да вечара.

За акном пацямнела, а яна ўсё сядзела за старым сталом, перабіраючы старонкі, поўныя болю і надзеі. Бабуля пісала пра вайну, пра страты, пра тое, як яна вучылася жыць адна. І пра тое, што яна ведала – рана ці позна, хтосьці прыйдзе.

"Яна прыйдзе. Я адчуваю гэта. Яе кліча зямля, нават калі яна яшчэ не ведае. Наш род не знікае, ён проста чакае, пакуль апошняя з нас не вернецца дадому".

Калі Ліса адклала кнігу, за акном ужо была ноч. Месяц свяціў у акно, асвятляючы залу бледным, нерэальным святлом.

І ў гэтым святле яна ўбачыла яе.

На лесвіцы, што вяла на другі паверх, стаяла дзяўчынка. Маленькая, гадоў васьмі, у старой, доўгай сукенцы, з распушчанымі валасамі. Яна стаяла і глядзела на Лісу.

Ліса не закрычала. Нечакана для сябе яна не спалохалася. Яна проста паглядзела ў адказ.

– Прывітанне, – сказала яна ціха.

Дзяўчынка не адказала. Яна павярнулася і пайшла наверх,

бясшумна, быццам плыла па паветры.

І знікла.

Ліса ўскочыла, кінулася за ёй. Узбегла па лесвіцы – прыступкі рыпелі пад нагамі. Наверсе быў доўгі калідор, шмат дзвярэй. Усе зачыненыя.

Апошняя, у канцы калідора, была прыадчыненая.

Ліса падышла, штурхнула яе.

Гэта была дзіцячая. Старая лялечка на падлозе, ложка з жалезнымі спінкамі, камод з лустэркам. На сцяне – фатаграфія.

Дзяўчынка. Тая самая. І побач – жанчына. Тая, якую Ліса бачыла ў сне. Тая, што танула.

Яна падышла бліжэй. Фатаграфія была старой, пажоўклай, з падраным краем. На адвароце было напісана: "Казіміра з дачкой, 1938".

Ліса ўзяла фатаграфію ў рукі. Пальцы дрыжалі.

– Хто ты? – шапнула яна. – І чаму я цябе бачу?

У лустэрку на камодзе нешта мільганула.

Яна рэзка павярнулася. У лустэрку, за яе спіной, стаяла дзяўчынка. І ўсміхалася.

– Не бойся, – пачула яна голас. Не звонку – у галаве. – Я чакала цябе.

Ліса апусцілася на падлогу.

– Хто ты?

– Я – памяць, – адказаў голас. – Я – тое, што вы забылі.

Я – дарога дадому.

І світло ў пакоі змянілася.

Глава 4

Ганна

Самыя галоўныя словы часта гучаць не ў горадзе, а там, дзе цішыня гаворыць мацней.

Раніца прыйшла нечакана.

Ліса прачнулася на падлозе ў дзіцячым пакоі, трымаючы ў руках старую фатаграфію. Сонца свяціла ў акно, і ў яго промнях пыл кружыўся, як жывы.

Яна ўстала, пацёрла затэклаю шыю. Галава была цяжкай, быццам пасля доўгай хваробы. Але ўспаміны пра мінулую ноч былі рэальнымі – яна не магла іх адмаўляць.

Дзяўчынка. Голас у галаве. І гэтае дзіўнае адчуванне, што яна тут не адна.

Яна выйшла з пакоя, спуściлася ўніз. У зале было холадна, камін не палілі. Яна знайшла на кухні старую плітку, нейкія дровы, ледзь-ледзь разагрэла вадку і зварыла каву, якую прывезла з сабой.

Сядзела ля стала, піла і глядзела ў акно. За шклом было поле, а за ім – лес, а далей – балоты. Яны цягнуліся да гарызонту, чорныя, вільготныя, поўныя таямніц.

Стук у дзверы прымусіў яе ўздрыгнуць.

Ліса падышла, адчыніла. На ганку стаяла жанчына гадоў семдзесяці, маленькая, згорбленая, у цёплай хустцы. У руках яна трымала кошык, накрыты ручніком.

– Я Ганна, – сказала яна проста. – Суседка. Пачула, што хтосьці прыехаў. Прынесла вам снаданне. Тут не крама, а без ежы нельга.

Яна прайшла ў хату, не чакаючы запрашэння, паставіла кошык на стол. Адтуль пахла свежым хлебам, малаком і яшчэ нечым – то ці пірагамі, то ці проста дабрынёй.

– Ешце, – загадала яна. – А потым будзем гаварыць.

Ліса ела, а Ганна сядзела насупраць і глядзела на яе. Глядзела так, быццам бачыла наскрозь.

– Падобная, – сказала нарэшце. – Ой, падобная. Твар той жа. І вочы. У іх ваўчыныя вочы былі, у Каролей. У цябе таксама.

– Вы ведалі маю бабулю? – спытала Ліса.

– Ядвігу? Ведала. Усё жыццё побач пражылі. Яна была старэйшая, але мы сябравалі. Яна мяне травы збіраць вучыла, дзяцей лячыць. А потым... – Ганна замоўкла.

– Што потым?

– Потым яна стала адной жыць. Дзеці паехалі, унукі не прыезджалі. Твая маці, Ніна, яна апошні раз была тут гадоў дваццаць таму. Пасварыліся яны моцна. І больш не вярталася.

– З-за чаго пасварыліся?

Ганна паглядзела на яе доўга.

– З-за праўды, – сказала яна. – Твая маці не хацела ведаць пра мінулае. А Ядвіга не магла маўчаць. Яна бачыла... нешта. І хацела, каб Ніна ведала. А Ніна не захацела.

– Што бачыла?

Ганна ўстала, падышла да акна.

– Ты ўжо бачыла, – сказала яна ціха. – Я ведаю. Ты бачыла яе. Дзяўчынку.

Ліса адчула, як сэрца прапусціла ўдар.

– Адкуль вы ведаеце?

– Бо я таксама яе бачу, – проста сказала Ганна. – Ужо шмат гадоў. Яна прыходзіць, калі хтосьці з роду вяртаецца. Яна – вартаўніца. Яна – памяць.

Ганна павярнулася.

– Тут, у Полесы, зямля захоўвае ўсё. Кожны след, кожны крык, кожную слязу. Тыя, хто мае дар, могуць гэта бачыць. Ядвіга мела. І ты, відаць, таксама.

– Я нічога не ўмею, – прашаптала Ліса.

– Навучышся, – усміхнулася Ганна. – Зямля навучыць. Калі будзеш гатова.

Яна падышла да стала, дастала з кішэні маленькі вузельчык, развязала. Там была сухая трава.

– Гэта палын, – сказала яна. – Пакладзі пад падушку. Яна не прыйдзе больш без твайго дазволу. А калі захочаш пагаварыць – выкінь траву і пакліч.

– Хто яна?

– Яе звалі Казіміра, – ціха сказала Ганна. – Яна была сястрой тваёй прабабулі. Яна загінула ў 1939-м. І з таго часу яна... не сышла. Яна чакае. Яна не можа сысці, пакуль праўда не выйдзе вонкі.

– Якая праўда?

Ганна паглядзела ёй проста ў вочы.

– Твая, – сказала яна. – Твая самая галоўная праўда. Але яе табе трэба знайсці самой. Я толькі пакажу дарогу.

Яна ўзяла Лісу за руку.

– Хадзем. Пакуль не сцямнела.

Глава 5

Сцежка

Балоты не любяць чужых. Але сваіх яны памятаюць нават праз гады.

Яны ішлі па вузкай сцяжынцы, якая вілася паміж хмызнякоў. Ганна ішла ўпэўнена, быццам ведала кожны камень, кожную канаву. Ліса ледзь паспявала за ёй, спатыкаючыся аб карэнні.

– Куды мы ідзем? – спытала яна, запыхаўшыся.

– Да возера, – адказала Ганна. – Да таго самага.

Ліса адчула, як па спіне прабеглі мурашкі. Тое возера. Дзе загінула Казіміра.

– А навошта?

– Каб паказаць табе. Каб ты зразумела. Словамі гэта не раскажаш. Толькі вачыма.

Яны выйшлі з лесу, і перад імі адкрылася возера.

Яно было чорным. Амаль смяляным. Вада блішчэла на сонцы, але гэта не рабіла яе святлей. Наадварот, здавалася, што сонца правальваецца ў яе глыбіню і знікае.

На беразе стаяла некалькі старых крыжоў. Пахіленых, амаль зусім згнілых.

– Тут хавалі тых, каго не знайшлі, – сказала Ганна. – Тых, хто знік у балотах. Целаў не было, але крыжы ставілі. Каб душа ведала, дзе ёй прытуліцца.

Ліса падышла бліжэй. На адным з крыжоў яна ўбачыла імя: "Казіміра".

– Яе тут няма, – ціха сказала Ганна. – Яна там. У возеры. Яна засталася там, дзе апошні раз была жывой.

– Чаму вы кажаце "яна", быццам яна жывая?

– А яна і жывая, – проста адказала Ганна. – Не так, як мы. Але яна ёсць. Яна помніць. Яна чакае.

Ліса стаяла ля вады і глядзела ў чорную глыбіню. Вецер шамацеў чаротам, дзесьці крычала птушка. І раптам ёй падалося, што ў вадзе нешта варухнулася. Не рыба – нешта большае.

– Не бойся, – пачула яна голас ззаду.

Ганна стаяла побач.

– Яна не пакрыўдзіць. Яна проста хоча, каб ты ведала. Каб ты бачыла.

– Што бачыла?

– Усё, – сказала Ганна. – Што было, што ёсць і што будзе. Калі зможаш.

Яна павярнулася і пайшла назад, пакінуўшы Лісу адну ля вады.

Ліса стаяла доўга. Так доўга, што сонца пачало хіліцца да гарызонту. І калі яно амаль схавалася за лесам, вада раптам засвяцілася.

Не ўся – маленькімі кропкамі, быццам хтосьці запаліў пад вадой тысячы маленькіх свечак.

І ў гэтым святле яна ўбачыла яе.

Казіміра стаяла на беразе. Не ў вадзе – на беразе. Такая, як на фатаграфіі – маладая, прыгожая, з доўгімі валасамі. Яна ўсміхалася.

Ліса адхіснулася. Сэрца прапусціла ўдар, потым закалацілася так, што, здавалася, вось-вось выскачыць з грудзей. Першая думка была: "Гэта сон". Другая: "Калі сон, то чаму я адчуваю холад ад вады і цяпло ад яе ўсмешкі?"

Яна хацела закрычаць, паклікаць Ганну, але голас знік. Яна хацела пабегчы, але ногі не слухаліся.

Казіміра стаяла і глядзела. І раптам Ліса зразумела: гэтая жанчына не зробіць ёй блага. У яе вачах не было пагрозы. Толькі чаканне.

– Ты... сапраўдная? – прашаптала Ліса. Голас дрыжаў, але яна знайшла сілы спытаць.

Казіміра не адказала. Яна проста стаяла і глядзела. Але ў гэтым позірку было столькі ўсяго, што Ліса раптам перастала баяцца.

– Я чакала цябе доўга, – пачула яна голас не вушамі, а ўнутры. – Усе гэтыя гады. Я хацела, каб хтосьці з нашых ведаў. Каб хтосьці памятаў. Не пра мяне – пра іх.

Яна паказала рукой на лес, на балоты, на старыя крыжы.

– Тут столькі іх. Тыя, хто не вярнуўся. Тыя, каго забылі. Яны не могуць сысці, пакуль іх не ўспомняць. Пакуль іх імёны не прагучаць у голас.

– Я не ведаю іх імёнаў, – прашаптала Ліса.

– Даведаешся, – усміхнулася Казіміра. – Зямля раскажа.

Ты толькі слухай.

Яна пачала растварацца ў паветры, як туман.

– І не бойся, – пачула Ліса апошнія словы. – Ты не адна.

Мы ўсе тут. Мы чакалі цябе.

Святло пагасла.

Ліса стаяла на беразе адна. Але ўпершыню за доўгі час яна не адчувала сябе адзінокай.

Яна ведала: яе сапраўды чакалі. І цяпер яна павінна даведацца, навошта.

Глава 6

Галасы

Зямля маўчыць. Але калі навучышся слухаць, яна раскажа табе больш, чым людзі.

Ліса вярнулася ў сядзібу, калі ўжо зусім сцямнела.

Месяц хаваўся за хмарамі, і дарогу даводзілася амаль навобмацак шукаць. Яна спатыкнулася некалькі разоў, абдзёрла руку аб нейкі куст, але не адчувала болю. У галаве ўсё яшчэ гучаў голас Казіміры: "Ты не адна. Мы ўсе тут. Мы чакалі цябе".

У хаце было холадна. Яна знайшла старыя дровы ў прыбудове, ледзь-ледзь разагнала іскру і запаліла ў печы. Агонь затрэшчаў, асвятляючы залу няроўным, скачучым святлом.

Ліса сядзела на падлозе, прыціснуўшыся спінай да цёплай сцяны печы, і глядзела на полымя. У руках яна трымала бабулін дзённік – той самы, які знайшла ў першы дзень. Яна адкрыла яго на старонцы, дзе была пазнака.

"1939 год. Кастрычнік.

Сёння прыходзіў Ян. Ён стаяў на ганку і не заходзіў. Я бачыла яго з акна. Ён глядзеў на хату доўга, потым павярнуўся і пайшоў. Я не адчыніла. Не магла. Кожны раз, калі я яго бачу, я ўспамінаю Казіміру. І яе вочы. Яна глядзела на мяне перад тым, як пабегчы да возера. Яна ведала. Яна зайсёды ведала".

Ліса перагарнула старонку.

"1940 год. Вясна.

Сёння бачыла яе. Яна стаяла ля возера і глядзела на мяне. Я падышла, але яна знікла. Я не баюся. Я ведаю, што яна не зробіць мне блага. Але я хачу зразумець. Чаму яна не сыходзіць? Чаму яна чакае?"

"1945 год. Восень.

Вайна скончылася. Людзі вяртаюцца. Але Казіміра не вярнулася. Яна ўсё яшчэ там, ля возера. Сёння яна падышла зусім блізка. Я адчула холад, але не страх. Яна сказала: "Скажы ім. Скажы ўсім. Няхай памятаюць". Я не ведаю, каму казаць. І што казаць".

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «Литрес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на Литрес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.